

JUAN JUAN ADI ÜZERİNE

Kürşat YILDIRIM

ÖZET

Juan-juanlar III.-VI. yüzyıllarda tarih sahnesine çıkmış ve Gök-Türkler tarafından yok edilmişlerdir. Devrin en kudretli kavimlerinden biri olan Juan-juan kavminin etnik mensûbiyeti ve adının menşei meselesi üzerine fikir birliği yoktur. Çin kaynaklarında geçen Juan-juan adı için çeşitli görüşler öne sürülmüştür. Bilhassa K. Shiratori, G. Uchida, T. Fujita, W. Eberhard, H. W. Haussig, P. A. Boodberg, Duck-Chan Woo gibi araştırmacılar bu mesele üzerinde çalışmışlardır. Adın menşei tetkik edilirken Nan Ch'i Shu, Chin Shu, Sung Shu, Liang Shu, Wei Shu, Pei Shu, Sui Shu, Chou Shu gibi Çin yıllıklarına ve T'ung Tien, T'ung Chih gibi ilk Çin genel tarihlerine müracaat edilmiştir. Çin kaynaklarında geçen bu ad için Oğuz Kağan Destanı, Yüan Ch'ao Pi Shih, Cami'üt Tevarih, Şecere-i Terakime gibi Türkçe, Moğolca ve Farsça ana kaynaklar da gözden geçirilmiştir. Maksadımız etimolojik analizi tarihî ve coğrafi malûmatlarla eşleştirmektir. Juan-juanlar Çin kaynaklarında Juan-juan, Jou-jan, Ju-ju ve Jui-jui olarak geçmektedir. Çin kaynaklarında öğrendiğimize göre bu kelime Çinliler için yabancı olan ad idi. Peki bu ad nedir?

Makalemiz Çin ana kaynaklarına dayanarak Juan-juan adının menşeinin ve mânâsını inceleyecektir. Genel Türk Tarihi sahasındaki bu çalışmamızla Juan-juanlarla ilgili bundan sonraki siyasî tarih, dil bilim ve kültür tarihi çalışmalarına katkı sağlayacağımızı ümit ediyoruz.

Anahtar Kelimeler

Juan-juanlar, Juan-Juan Adı, Çinliler, Tabgaçlar, Etimolojik Analiz, Çin Yıllıkları, Çin Genel Tarihleri, Türk, Moğol ve Fars Kaynakları, Çinliler.

Juan-juan 蠕 蠕'ların kurduğu devlet, Çin kaynaklarından edinilen malûmatlara göre IV. yüzyılın sonlarında Çin'in kuzey sahasında kısa sürede siyasî ve askerî yapılanmasıyla devrin en kudretli devletlerinden biri hâline gelmiştir. Bu devlet VI. yüzyılın ortalarına kadar sürmüş ve Gök-Türkler tarafından yıkılmıştır. Juan-juanlar yayıldıkları sahada Gök-

* Araş. Gör., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü.
kursatyildirimtr@yahoo.com

Türkler de dâhil olmak üzere birçok topluluğu hâkimiyetleri altına alarak o dönemde Çin'e hâkim olan Tabgaçların en büyük düşmanı hâline gelmişlerdir. Öte yandan Juan-juanlar yayıldıkları sahanın etnik ve siyasî biçimlenmesinde de büyük rol oynamışlardır. Türkistan tarihinin önemli aktörlerinden olan ve Çin kaynaklarında Juan-juan olarak geçen bu halkın siyasî tarihleri üzerine ciddi çalışmalar yapılmış ise de, adlarının menşei ve mânâsı üzerinde bugüne kadar kesin bir hükme varılamamıştır.**

Bilindiği gibi Çin kaynaklarında T'o-pa olarak geçen ve Hsienpei'lerin bir kolu olan Tabgaçlar, Chieh-fen devrinde (M.S. 160-170 civarı) güneye ilerleyerek Çin'in kuzeyindeki topraklara, Hunların eski topraklarına yerleşmişlerdi.¹ Bu dönemde Büyük Hun Devleti artık tarihe karışmıştı. Bozkır toprakları başsız kalmış ve bir karmaşa ortamı doğmuştu. Ortaya daha önce adı bilinmeyen birçok halk çıkmıştı. İşte bu adlardan biri de IV. yüzyılın başlarında kaynaklarda geçmeye başlayan ve Orhun ve Tula ırmaklarının aktığı topraklardan çıkan² Juan-juanlardı. Çin kaynakları bu konuda şu malûmatı vermiştir:

“Wei ve Chin devrinde³, Hsiung-nu (Hun)lar yüz binlerce kabileye bölündü, her bir kabilenin adı vardı, Jui-jui 芮芮 (yâni Juan-juanlar) bu kabilelerden biridir”⁴.

Tabgaçlar III. yüzyılın ortalarından itibaren “göğün kızı tarafından doğrulmuş olan” Li-wei'in (ölümü 277) izlediği yayılmacı siyaset neticesinde bölgedeki kabileleri hâkimiyeti altına almaya ve Çin üzerinde tehdit oluşturmaya başlamışlardı. İşte bu yayılma sürecinde kaynağın: “Shenyüan⁵ idaresinin sonlarına doğru, yağma yapan atlı birlikler bir köle ele geçirdiler, saçları sadece kaşlarından çıkıyordu, gerçek adını unutmuştu, onun efendisi adını

** Bu makalenin yazımı için rehberlik eden Prof. Dr. Osman Fikri Sertkaya'ya müteşekkirim.

¹ *Wei Shu*, Beijing 1997, s. 2.

² Kurakichi Shiratori, *Tzung-hu Min-ts'u-k'ao*, Çinceye Çev., Fang Chuang-yu, Shang-hai 1934, II, 66.

³ 220 yılından sonraki dönem kastedilmektedir.

⁴ *Liang Shu*, Beijing 1997, s. 817.

⁵ Tabgaçların ulu atası Li-wei kastedilmektedir. Tafsilat için bkz. Kürşat Yıldırım, “Erken Tabgaç (T'o-Pa) Tarihinin Ana Hatları (Wei Shu'nun İlk Bölümüne Göre)”, *Turkish Studies*, VII/3 (2012), s. 2718-2722.

yazıp *Mı-ku-lü* 木骨閻 dedi,”⁶ şeklinde belirttiği Tabgaçların kuzeye doğru genişleme sürecinde ele geçirdikleri bu köle çok büyük bir ihtimalle mağ-lup ettikleri bir halka mensuptu. Esir alınan kişi kaynaklarda açıklanmayan bir nedenle hafızasını yitirmişti. Böylece efendisi ona bir ad vermişti.

Peki Juan-juanların atasının adı *Mı-ku-lü* iken *Juan-juan* adı nasıl ortaya çıkmıştır?

Juan-juan adı çeşitli Çin kaynaklarında farklı şekillerle geçmektedir:

“*Mu-ku-lü* başı kel demektir. *Mu-ku-lü* ile *Yü-chiu-lü* 郁久閻 adının sesleri birbirine çok yakındır, böylece ondan sonraki oğulları ve torunları bunu aile adı olarak almışlardır. *Mu-ku-lü* artık güçlenmişti, köle değildi, atlı birlik askeri idi. İmparator *Mu*⁷ zamanında, çok geçmeden idam cezasına çarptırıldı, büyük çöle kaçarak dağların ve ırmakların arasında gizlendi, kaçak olarak gizlenen yüzden fazla adamı etrafında toplayıp birleştirdi, *He-t’u-lin* kabilesi altında toplandı. *Mu-ku-lü* öldü, oğlu *Ch’e-lu-hui* kahraman ve güçlüydü, kabileleri tâbiliğe almaya başladı, kabilesine kendisi *Jou-jan* 柔然 adını verdi, fakat ülkeye⁸ tâbi olup hizmet etti. *Shih Tsu’ya*⁹ göre onlar akılsızdı, görünüşleri ve türleri böcektendi, bu nedenle sonradan onların adını değiştirerek *Juan-juan* 蠕蠕 koydu”¹⁰.

Juan-juanlar bu adlar dışında *Chin Shu*’da *Jou-juan* 蠕蠕;¹¹ *Sung Shu*¹² ve *Nan Ch’i Shu*’da¹³ *Jui-jui* 芮芮; *Chou Shu*¹⁴ ve *Sui Shu*’da¹⁵ *Ju-ju* 茹茹 şeklinde kaydedilmektedir. Ayrıca *Sung Shu*’da¹⁶ “*Jui-jui*’lerin bir adı da *Ta-t’an*’dır 大檀, *T’an-t’an* 檀檀 olarak da adlandırılırlar” denilmekte; *Wei*

⁶ *Wei Shu*, s. 2289; *Pei Shih*, Beijing 1997, s. 3249; *T’ung Tien*, Beijing 2003, s. 5378; *T’ung Chih*, Beijing 1982, s. 3203/b.

⁷ Tabgaç Tai Devleti’nin (314-376) kurucusu *I-lu*’dur. Saltanat devresi 304-316 yıllarıdır (*Wei Shu*, s. 5; Yıldırım, “Erken Tabgaç (T’o-pa) Tarihinin Ana Hatları”, s. 2725 vd).

⁸ Tabgaç Kuzey Wei İmparatorluğu kastedilmektedir.

⁹ İmparator *T’ai Wu* kastedilmektedir. Saltanat devresi 424-452 yıllarıdır.

¹⁰ *Wei Shu*, s. 2289; *Pei Shih*, s. 3249; *T’ung Tien*, s. 5378. *T’ung Tien*’de “İmparator *Mu*” yerine “*Tai Hükümdarı I-lu*” ve “*Shih Tsu*” yerine “*T’ai Wu*” ifadesi geçmektedir.

¹¹ *Chin Shu*, Beijing 1997, s. 3130, 3132.

¹² *Sung Shu*, Beijing 1997, s. 2357.

¹³ *Nan Ch’i Shu*, Beijing 1997, s. 1023.

¹⁴ *Chou Shu*, Beijing 1997, s. 907.

¹⁵ *Sui Shu*, Beijing 1997, s. 1863.

¹⁶ *Sung Shu*, s. 2357.

Shu'da Juan-juan Ta-t'an 蠕蠕大檀 olarak¹⁷ ve bir yerde de Juan-juan yerine doğrudan Ta-t'an olarak zikredilmektedir.¹⁸ Bu adlar duyulan sesin Çince olarak hecelenmesi ve Çin imiyle yazılmasından ibarettir.

Japon Gimpu Uchida Jou Jan柔然 adının Altay dillerinde “devlete başlık eden” ya da “ülkeye önderlik eden” gibi mânâlara gelen bir kelimenin çevriyazımı olduğunu söylemektedir.¹⁹ Yine Kurakichi Shiratori Moğolca hükümdar veya bey demek olan *tsetsen* kelimesi üzerinde yoğunlaşmaktadır.²⁰ Bunun yanında T. Fujita, Moğolca “yasa” anlamına gelen “jusun” (=yosun) kelimesini; H. W. Haussig, Altayca'da “misafir, konuk” anlamına gelen Moğolca “jojin” kelimesini; W. Eberhard Jou Ti adlı kavmin adını; P. A. Boodberg, Altaycada “artemisia” anlamına gelen “javçan” kelimesini; Duck-Chan Woo'nun Juan-juan adını ifade eden imi Çince ot anlamına gelen *ts'ou* kelimesini köken olarak kabul etmişlerdir.²¹

Bize göre Jui 芮 imi, Çin kaynaklarında “ufak tefek” anlamıyla ilgilidir. Juan-juan 蠕蠕 adı da benzer mânâdadır; nitekim Shih Tsu'ya göre bu halk böceğe benziyordu ve bu yüzden onlara bu ad verilmişti. Ju-ju 茹茹 ve Jou-juan 蠕蠕 adları da aynı mahiyetler taşımakta ve duyulan adın farklı biçimlerde yazılmasından ibaret olmalıdır.

Yukarıda belirttiğimiz gibi bu kavmin adının hep aynı şekilde değil çeşitli kaynaklarda çeşitli imlerle Juan-juan, Ju-jui, Jou-jan, Ju-ju olarak geçmesi bu kelimenin yabancı bir kelime olduğunu ve duyulan bir şekilde transkripsiyonlandığını bize göstermektedir. Acaba bu kelime Türkçe kökenli bir kelime olabilir mi? Çünkü Türkçede “boyu kısa”, “ufak tefek” anlamına gelen bir *cüce* kelimesi vardır ve pek muhtemel ki bu kelimeyi transkripsiyonlamışlardır. Bu *cüce* kelimesinin topluluk adı Türkçedeki *-n* ekiyle yapılmış olabilir. Böylece *cücen* kelimesi “cüceler”, “boyu kısalar”

¹⁷ *Wei Shu*, s. 653 ve 687.

¹⁸ *Wei Shu*, s. 644.

¹⁹ Gimpu Uchida, *Kita Ajia Shi Kenkyu*, Kyoto 1975, II, 275-276'dan aktaran Zhou Weizhou, *Chi-le Yu Rou-ran*, Shanghai 1983, s. 82.

²⁰ Shiratori, *a.g.e.*, II, 67-71.

²¹ Duck-Chan Woo, *Juan-Juan'lar*, s. 16-18, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 1995.

diye anlaşılabilir. Değişik halkların Türkçe cücen kelimesini yukarıdaki gibi dört farklı şekilde yazmalarının sebebi bu olmalıdır.

Jui-jui 芮芮, Ju-ju 茹茹²² işaretleri Türkçe *cüce* ve Jou-juan 蠕蠕, ve Juan-juan 蠕蠕 işaretleri ise Türkçe *cüce-n* (“cüceler”, “kısa boylular”) mânâsına gelen tek bir kelimenin çeşitli görünümünden ibaret olmuş olabilir.

Adın Türkçe bir kelimenin ifadesi olduğu kanaatindeyim. Nitekim, Türkçe *cüce*²³ (ve *cüce-n* “cüceler”) olarak kabul ettiğimiz kelime Mançu ve Tunguz dillerinde *juju* olarak geçmekte ve “aç, güçsüz” gibi mânâlara gelmektedir²⁴ ki, bu *cüce* mânâsıyla örtüşmektedir. Korece’de “en küçük, en aşağı” anlamına gelen *choyce* 최저²⁵, Japonca’da “sonlanma-sona erme” anlamına gelen *juzen* 十全²⁶, Çuvaşça’da ise “yoksul” anlamına gelen *çoh* biçimindedir.²⁷ Çinliler bu adı *cüce* olarak duyduklarında Ju-ju, Jui-jui; *cüce-n* yâni “cüceler” olarak duyduklarında ise Jou-juan, Juan-juan olarak yazmış olmalıdırlar. Mu-ku-lü’nün oğlu Ch’e-lu-hui’nin kabileleri tâbiliği-

²² Çin’deki bazı mağaralarda Juan-juan’lara ait bir Çince duvar yazısı tespit edilmiştir. Burada “Ta Ju-ju 大茹茹” (Ulu-Yüce Ju Ju) imi yer almaktadır. Bu imin Juan-juan’lar tarafından bizzat yazılmış olduğu ve bu nedenden dolayı *Pei Ch’i Shu*’dan sonraki tarihî kayıtlarda Juan-juan’lar için Ju-ju 茹茹 iminin kullanıldığı öne sürülmektedir (Ma Xiansheng, “Ru-ru Guo-hao-kao”, *Yu Gong*, VII/8, s. 8).

²³ Sevortyan’ın başlattığı “Türk Dillerinin Etimoloji Sözlüğü” projesinin 1989 yılında çıkan cildinde kelimenin eski Farsça’dan geldiğini ve Bulgarca’da “dzudze”, Rusça’da “cuca” Yunanca’da τσουτσεç olarak ortaya çıktığını öne sürülmektedir (*Etimologičeskiy Slovar Tyurkskih Yazıkov Obşçetyurškiye i Mejtyurkskiye Osnovi na Bukvi* “ж”, “ж”, “ü”, s. 36, Moskva, 1989). Ancak çok geç bir döneme, XIV.-XV. yüzyıla ait *İskender Kütübü* ve *Hikmetnâme*’de geçen *cüce* حوج kelimesi esas alınmaktadır. Üstelik Farslarla bir münâsebeti olmayan Mançu-Tunguzlarda, Korelilerde ve Japonlarda kelimenin var oluşu ve kelimenin yapısı itibariyle türetilerek “cücük” ya da Uygurca “ğugak” (cucak) hâline getirilebilmesi kelimenin Altay diline ait olduğunu göstermektedir. Nitekim Doerfer, Farsçada çeşitli biçimlerde varlığını devam ettiren Türkçe “çuk” (şimdiki Türkçede “çök-”, “çökmek”) kelimesinin “ölmek, azalmak, yok olmak” anlamlarıyla bağlantılı olduğunu ortaya koymuştur (Gerhard Doerfer, *Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen*, III/1142, 1144, Wiesbaden 1967).

²⁴ *Sravnitelny Slovar Tunguso-Mançujurskih Yazıkov*, Leningrad 1975, I, 350.

²⁵ M. L. Chang, *A Korean-English Dictionary*, New Haven-London 1975, s.1626.

²⁶ *Yaponsko-Russkiy Slovar*, Moskva 1967, s. 196.

²⁷ H. Paasonen, *Çuvaş Sözlüğü*, İstanbul 1950, s. 21.

ne aldıktan sonra kabilesine verdiği Jou-jan 柔然 adı Türkçe cüce-n kelimesinden ibaret olmalıdır. Tabgaç Shih Tsu'nun verdiği 蠕蠕 imi aynı kelimeye sadece aşağılamak verilmiş bir imdir; nitekim imin başında yer alan 虫 imi “böcek” mânâsına gelmektedir.

Juan-juanlarla ilgili Çin kaynaklarında Mu-ku-lü ve Yü-chiu-lü adları zikredilmektedir. Kaynaklarda şu ifade yer almaktadır:

*“Mu-ku-lü başı kel demektir. Mu-ku-lü 木骨 閼 ile Yü-chiu-lü 郁久 閼 adının sesleri birbirine çok yakındır, bu yüzden ondan sonraki oğulları ve torunları bunu âile adı olarak almışlardır”.*²⁸

Kaynaklar hafızasını yitirmiş bir adamın Tabgaçlara esir düştüğünü ve bu kişinin kendi adını bile hatırlamadığını kaydetmiştir. Tabgaçların bölgedeki kabileleri hâkimiyetleri altına almaya başladıkları bir dönem söz konusuydu ve *T'ung Tien*'de “*T'o-pa'lar kuzeydeki çorak topraklardaydı... yağma yapan atlı birlikler bir köle ele geçirdiler...*”²⁹ kaydı yer almaktadır. Ele geçirilen bu köle çok büyük bir ihtimalle tâbi olmayı reddeden bir kabileye mensuptu ve belki de Tabgaç hücumlarıyla kabilesinin yaşadığı sıkıntılar, tüm hafızasını yitirmişti. Bu adamın o kabilenin beyi ya da önde gelenlerinden biri olması ve ölümden kurtulmak için böyle bir yolu seçmesi diğer bir ihtimaldir. Her hâlükarda ele geçirilen bu adamın kabilesinin büyük bir kıyıma uğradığı neticesi çıkmaktadır.

Ele geçirilen kişinin efendisi olarak *T'ung Chih*'da doğrudan “Li Wei” yâni Tabgaç Hükümdarı'nın adı verilmektedir.³⁰ Bunda gerçeklik payı varsa ele geçirilen kölenin önemli biri olduğuna işaret eder ve ona “başı kel” mânâsına gelen *Mu-ku-lü* adı verilmiştir.

“Kel kafa” simgesi Juan-juanların atasının düştüğü durumla alâkalıdır. Nitekim Altay mezarlarından çıkan eşyalar üzerindeki savaş sahnelerinde uzun saçlı veya topuzlu olanların gâlip geldiği ve kel olarak gösterilenlerin

²⁸ *Wei Shu*, s. 2289; *Pei Shih*, s. 3249; *T'ung Tien*, s. 5378.

²⁹ *T'ung Tien*, s. 5378.

³⁰ *T'ung Chih*, s. 3203/b.

mağluplar olmaları dikkat çekmektedir. Meselâ Kagnılı boyları mağlup düşmanın saçını keserlerdi.³¹

Juan-juanlarda saç kazıtma âdeti yoktu. Bu “kel kafalı” ulu ata simgesine binaen böyle bir âdetin yerleşmiş olması gerekirdi. Hâlbuki Nan Ch’i Shu’da³² ve Liang Shu’daki³³ kayıtlara göre Juan-juanlar “saçlarını örerlerdi”. Wei yâni Tabgaç Sülalesi’nin yıllığına göre ise “saçlarını bağlamazlardı”.³⁴ Tabgaç sülalesinin yıllığında geçen pan fa 辮髮 saçın varlığına işaret eder ve örülmediğini vurgulamak için konulmuş bir imdir. Saç kazıtmayı ifade etmek için başka bir im olan k’un t’ou 髡頭 kullanılır. Dolayısıyla her hâlükarda Juan-juanların saçlarını uzattığı ve Juan-juanlar için kel kafalı olmanın ve saç kazıtmanın atalara hürmet babında bir anlam taşımadığı anlaşılmaktadır. Böylece Juan-juanları tarih sahnesine çıkaran kişiye verilen Mu-ku-lü adı başka bir kökten çıkmış ve sonraları kaynaklarda “kel kafalı” mânâsında kaydedilmiş olması mümkündür. Bu kaydı tutanlar ise Tabgaç Sülalesi’nin tarih yazıcılarıdır. Tabgaçlarda bu “kel kafa” kültü mevcuttu. Tabgaç demek olan T’o Pa 拓跋 ve yine Tabgaçları ifade eden T’u-fa 秃髮 ve T’o-pa So-tou 拓跋索頭 adları incelendiğinde son iki adı ifade eden imlerin doğrudan “kel kafa” demek olması bir yana T’o-pa=T’u-fa=Tabgaç adının doğrudan Türkçe *topbaş* yâni “kel kafa” demek olduğu da öne sürülmüştür.³⁵

Oğuz Kağan Destanı’nda geçen *Altun Kağan*³⁶ Chin (chin, “altın” demektir) Sülalesi’nin (M.S. 1115-1234) hükümdarıdır ve bunu metnin diğer kısımlarında geçen *Çürçet Kağan* ile aynı kişi olduğunu destana haşiye koyan nâşirler de belirtmişlerdir.³⁷ Chin sülalesinin kurucusu Nü-chen kabilesidir ki bu Su-shen’dan neşet etmiştir. Destanda Oğuz Kağan’ın tarlasız

³¹ Emel Esin, *İslâmiyetten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslâma Giriş*, Türk Kültürü El Kitabı, II, Cild I/b’den ayrı basım, İstanbul, 1978, s. 19-20.

³² *Nan Ch’i Shu*, s. 1023.

³³ *Liang Shu*, s. 817.

³⁴ *Wei Shu*, s. 2269.

³⁵ Peter A. Boodberg, “The Language of The T’o Pa Wei”, *Harvard Journal of Asiatic Studies*, I/1-2 (1936), s. 183-184.

³⁶ W. Bang ve G. R. Rahmeti (Neşr.), *Oğuz Kağan Destanı*, İstanbul 1936, s. 17.

³⁷ *Oğuz Kağan Destanı*, s. 40, not. 116.

çorak bir yerde konaklaması anlatılmakta ve buraya Çürçet denildiği bildirilmektedir. Oğuz Kağan bu Çürçet halkıyla çarpışmış ve onların kağanlarını öldürerek Çürçet halkını kendine tâbi kılmıştı.³⁸ Çince işaretlerle yazılmış olan *Yüan-ch'ao-pi-shih* yâni *Moğolların Gizli Tarihi*'nde çürçet adı, Moğolca *zürced-ün* karşılığı olarak 主兒扯敦 şeklinde karşılanmış ve Nüchen 女真³⁹ kabilesinin kurduğu Chin Devleti için kullanılmıştır.⁴⁰ *Şecere-i Terakime*'de ise Çin'in "demir kazığında" yâni kuzeyindeki Çürçüt جورجت halkının zikri geçmektedir.⁴¹ Bu halka Türkler Çürçüt derken bu halk kendisini sonraları Manju veya Mançu olarak adlandıracaktı.⁴²

Tunguzların ataları olan Su-shen, I-lou, Wu-chi ve Mo-he kabilelerinin yaşadığı yere Türklerin ve Moğolların Çürçüt veya Çürçet dedikleri anlaşılmaktadır ki burası Amur Irmağı'nın güneyi, Liao ırmağı'nın kuzeyi, Şira (Sarı) Muren havzası, Ulanqota Şehri'nin alt kısımlarıdır. Orhun Kitabeleri'nde geçen Bükli (Bökli) Çölü⁴³ halkın yaşadığı yer burasıdır. Burası Çin kayıtlarındaki "kuzeydeki çorak topraklar" ibaresi ile örtüşmektedir. Çin kaynaklarında Tung-hu olarak da geçtiği düşünülen Tunguzlara ve Mançulara Türklerin umûmî bir ad olarak Çürçet dedikleri neticesi çıkmaktadır. Eski Türkçe'deki -t çoğul eki eklenmek suretiyle "Çürçeler" mânâsına gelen *Çürçet* adı telaffuz edilmiş olmalıdır. Bu Çürçe (t) adı Cuce (n) yâni Çin kaynaklarındaki adıyla Juan-juan adından gelmektedir. Türklerin bu bölgedeki halka verdikleri genel bir addir.

Yukarıda belirttiğimiz gibi bu bölgenin halkı "ufak tefek insanlar" idi. Cuce adının ve Çürçe adının bu bakımdan hem ses hem de anlam bakımından uyumlaştığı görülmektedir. O hâlde Juan-juan 蠕蠕 = Jui-jui 芮芮 = Ju-ju 茹茹 = جورجت çürçe (t) = cuce (n) = cüce (ler) şeklindedir.

³⁸ *Oğuz Kağan Destanı*, s. 27.

³⁹ Camiü't-tevarih'de نوچی olarak geçmektedir (E. Blochet, *Introduction A L'histoire Des Mongols de Fadlallah Rashid Ed-din*, Leyden-London 1910, s. 201, not. 8).

⁴⁰ *Yüan Ch'ao Pi Shih*, Yay. Haz., Shiratori Kurakichi, Tokyo 1942, X, 2, 4.

⁴¹ Ebü'l Gazi Bahadır Han, *Şecere-i Terakime*, Haz., M. Ergin, tarihsiz, s. 30, 31. جورجت Arap harfleriyle yazılmış kısımda varak 9/a, satır 16.

⁴² Chien Chieh-hsien, "On The Romanization of Manchu Names in English Works", *Bulletin of The Institute of China Border Area Studies*, Sayı 2, Taipei 1971, s. 19.

⁴³ Kül Tigin, Doğu/4, 17; Güney/13.

Juan-juanlar Asya Türk tarihinde önemli rol oynamış kudretli bir kavimdir. Juan-juanların III. yüzyılda tarih sahnesine çıkışlarından tamamen yok oldukları VI. yüzyıla kadarki tarihleri hayli dikkat çekicidir. Gök-Türklerin müstakil olmadan önce tâbi oldukları ve müstakil olduktan sonra tamamen yok ettikleri Juan-juanlara dâir gerek ülkemizde gerekse yurt dışında bazı çalışmalar bulunmaktadır. Bu makalemizde, mevcut çalışmalarda henüz fikir birliğine varılamamış meselelerden biri olan Juan-juan adının mânâsını ele alarak III. yüzyılın sonlarında Tabgaç Türkleri tarafından verilen bu adın Türkçe olabileceğini ve “cüce” mânâsına gelebileceğini ve Türk kaynaklarında geçen *çürçet* adının bu addan neşet ettiğini ortaya koymaya çalıştık.

“ON THE NAME OF JUAN JUAN”

Abstract

Juan-juans emerged on stage of history in III.-VI. Centuries and have been destroyed by Gok-Turks. There is no consensus on problem of ethnical affiliation and origin of the name of Juan-juans who were one of most powerful peoples of the era. Some opinions have been asserted on the name of Juan-juan which is recorded in Chinese sources. Some researchers, especially K. Shiratori, G. Uchida, T. Fujita, W. Eberhard, H. W. Haussig, P. A. Boodberg, Duck-Chan Woo studied on this problem. On the process of investigation of origin of the name, we have applied to some Chinese annals like Nan Ch'i Shu, Chin Shu, Sung Shu, Liang Shu, Wei Shu, Pei Shu, Sui Shu, Chou Shu and some first comprehensive Chinese histories as like T'ung Tien, T'ung Chih. For the name recorded in Chinese sources, we examined Turkic, Mongolian, and Persian main sources like Oğuz Kağan Destanı, Yüan Ch'ao Pi Shih, Cami'üt Tevarih, Şecere-i Terakime. The purpose is to match etymological analyze with historical and geographical information. Juan-juans are recorded in Chinese sources as Juan-juan, Jou-jan, Ju-ju, Jui-jui. This name was foreign word for Chinese people. In that case what is the name?

This article is to investigate origin and meaning of the name of Juan-juan according to main Chinese sources. This study will certainly contribute to later studies on political history, linguistics, cultural history about Juan-juans.

Keywords

Juan-juans, The Name of Juan-juan, Chinese, Tabgachs, Etymologic Analyze, Chinese Annals, Chinese Comprehensive Histories, Turkic, Mongolian and Persian Sources.